

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เด็กด้อยโอกาสตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ มีอยู่ 10 ประเภทได้แก่ เด็กยากจนมากเป็นพิเศษเด็กเกี่ยวข้องกับยาเสพติด เด็กที่ถูกทอดทิ้ง เด็กถูกทำร้ายอย่างทารุณ เด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคภัย เด็กในชนกลุ่มน้อย เด็กเร่ร่อน เด็กที่อยู่ในธุรกิจบริการทางเพศ และเด็กในสถานพินิจ

จากข้อมูลของสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพของเยาวชนพบว่า มีเด็กด้อยโอกาสและเด็กนอกระบบการศึกษาอยู่ถึง 6,400,000 คน ในจำนวนนี้เป็นเด็กเร่ร่อนจรจัด 30,000 กว่าคน เด็กกึ่งไร้ประมาณ 88,000 คน เด็กถูกบังคับใช้แรงงานที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปีไม่น้อยกว่า 10,000 คน เด็กที่ถูกบังคับให้ค้าประเวณีทำงานในสถานบริการไม่ต่ำกว่า 25,000 คน เด็กยากจนที่ครอบครัวมีรายได้ไม่ถึง 20,000 บาทต่อปีมีเกือบ 3 ล้านคน เมื่อนำไปเทียบกับการเรียนรู้และด้านการศึกษาพบว่า ประชากรวัยแรงงานที่ต้องการเรียนต่อและเพิ่มทักษะในการประกอบอาชีพกว่าครึ่งมีการศึกษาในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าประชากรที่มีอายุระหว่าง 16-24 ปี จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาประมาณ 46 ล้านคน เท่านั้น สภาพสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบันเป็นสาเหตุใหญ่ที่ทำให้เด็กขาดการดูแลเอาใจใส่จากพ่อแม่หรือเติบโตมาในครอบครัวและสังคมที่ต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆและในที่สุดก็จะกลายเป็นปัญหาส่วนหนึ่งของสังคมรวมทั้งภาครัฐและเอกชนที่ให้การช่วยเหลือดูแลเด็กด้อยโอกาสเหล่านี้ แต่ก็ไม่พอเพียงกับจำนวนเด็กด้อยโอกาสที่เพิ่มขึ้นทุกวันรัฐบาลได้ให้ความสำคัญไม่น้อยไปกว่าการแก้ไขปัญหาด้านอื่นๆ (หมัดเหล็ก. 2556) ปัญหาเด็กด้อยโอกาส. ไทยรัฐออนไลน์)

การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่ ทุกเวลา แต่สังคมส่วนใหญ่ยังมีความเชื่อว่าการศึกษา การเรียนรู้เกิดขึ้นเฉพาะในระบบเท่านั้น แต่ระยะเวลาที่ผ่านมา พบว่า การศึกษาในระบบ ไม่สามารถตอบสนองผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันได้ โดยเฉพาะการกำหนดให้เด็กทุกคนเข้าโรงเรียนเมื่ออายุครบเกณฑ์นั้น เท่ากับเป็นการผลักดันให้เด็กที่ยังไม่พร้อม ขนเด็กที่มีพัฒนาการช้ากว่าปกติ เด็กจากครอบครัวแตกแยก หรือเด็กพิการและด้อยโอกาสต้องเข้าสู่ระบบโรงเรียนทำให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเรียนและการจัดหลักสูตรให้มีมาตรฐานเดียวกันหมด โดยไม่คำนึงถึงความเป็นมนุษย์ว่าแต่ละคนมีความต้องการต่างกัน ดังนั้นการจัดการศึกษาเพื่อต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และเป็นเครื่องมือในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทุกด้านแล้ว จึงไม่ควรจำกัดการเรียนแต่ระบบใดระบบหนึ่ง เพราะปัญหาจากระบบโรงเรียนกำลังสะท้อนให้เห็นว่าสิ่งที่เชื่อถือกันมานานนั้นไม่ถูกต้อง การศึกษาทางเลือกจึงเป็นแนวทางหนึ่ง เพื่อแก้ไข

ปัญหาการศึกษาในระบบและเป็นอีกทางเลือกหนึ่งให้แก่ประชาชนทุกกลุ่ม การศึกษาทางเลือกนั้นมิใช่ของใหม่แต่อย่างไร

หากแต่เป็นสิ่งที่ได้รับการยอมรับมานาน และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 49 ระบุว่า "การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพ หรือเอกชน การศึกษาทางเลือกของประชาชนการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ย่อมได้รับความคุ้มครองและส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ"

ตำบลห้วยมุ่น ตั้งอยู่ ณ อำเภอป่าปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ ซึ่งแยกมาจากตำบลเด่นเหล็ก เมื่อปี พ.ศ. 2531 แบ่งออกเป็น 5 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 - 5 และ เมื่อปี พ.ศ. 2538 ได้จัดตั้งหมู่บ้านเพิ่มขึ้นอีก 3 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 6 - 8 โดยมีนายประยูร ติมา เป็นกำนันตำบลห้วยมุ่น

ภูมิประเทศของตำบลห้วยมุ่นมีลักษณะเป็นป่าและภูเขา ซึ่งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติภูสอยดาว สภาพดินเป็นดินลูกรัง มีพื้นที่ราบในการทำการเกษตรน้อยและดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ลักษณะภูมิอากาศเย็นสบายตลอดปี อุณหภูมิต่ำสุด 13 องศาเซลเซียส และสูงสุด 35 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ย 27 องศาเซลเซียส เขตพื้นที่ของตำบลห้วยมุ่นเป็นพื้นที่ที่ติดกับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งอยู่ระหว่างรอยต่อประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว อาชีพหลักของชุมชน การทำการเกษตรวิถีชีวิตความเป็นอยู่มีที่แตกต่างกันประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพมีฐานะยากจนดังนั้นผู้ปกครองจึงให้ความสำคัญกับการหาเลี้ยงชีพมากกว่าที่จะให้บุตรหลานรับการศึกษาทำให้นักเรียนขาดโอกาสทางการศึกษาสูงมากซึ่งการจัดการศึกษาพิเศษสำหรับประชากรกลุ่มนี้ยังต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมสังคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์ชุมชนในเบื้องต้นพบว่า ประชากรวัยเรียนในพื้นที่ดังกล่าวตกหล่นไม่ได้เข้าเรียนคิดเป็นร้อยละ 15 ของประชากรในวัยเรียนที่ตกหล่น 1) ตกหล่นไม่ได้เข้าเรียนคิดเป็นร้อยละ 10 2) เด็กที่เข้าเรียนแล้วออกกลางคันด้วยสภาพปัญหาต่างๆ คิดเป็นร้อยละ 10 3) เด็กที่เรียนจบการศึกษาในช่วงชั้นที่ 2 แล้วไม่เรียนต่อช่วงชั้นที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 20

จากความสำเร็จและที่มาของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของการจัดการศึกษาทางเลือกเพื่อเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา เพื่อเข้าถึงปัญหาที่แท้จริงและนำมาแก้ปัญหาที่ยั่งยืน และนำสภาพปัญหาความต้องการนั้น มาร่วมกันหาแนวทางการจัดการศึกษาทางเลือกให้เหมาะสมกับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในเขตพื้นที่ตำบลห้วยมุ่น อำเภอป่าปาด จังหวัดอุดรดิตถ์ โดยประชาชนในท้องถิ่น และผู้ที่เกี่ยวข้องต่างๆ มีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหา ตลอดจนแนวทางต่างๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด กับประชาชนในท้องถิ่น และประเทศชาติ ได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของการจัดการศึกษาทางเลือกอย่างมีส่วนร่วมเพื่อเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาเขตพื้นที่ตำบลห้วยมุ่น อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์
2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาทางเลือกอย่างมีส่วนร่วม เพื่อเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในเขตพื้นที่ตำบลห้วยมุ่น อำเภอ น้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์

ขอบเขตของการวิจัย

1. ด้านเนื้อหา

- 1.1 สภาพปัญหาและความต้องการของการจัดการศึกษาทางเลือกเพื่อเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาเขตพื้นที่ตำบลห้วยมุ่น อำเภอ น้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์
- 1.2 แนวทางการจัดการศึกษาทางเลือกอย่างมีส่วนร่วมเพื่อเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในเขตพื้นที่ตำบลห้วยมุ่น อำเภอ น้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์

2. กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา

- 2.1 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักวิชาการศึกษา ผู้ปกครอง บุคลากรทางการศึกษาและชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมไปถึงกลุ่มผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็น ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาหรือตัวแทนจำนวน 1 คน ผู้อำนวยการโรงเรียน 1 คน ครูประจำการโรงเรียน จำนวน 8 คน ผู้ปกครอง นักเรียน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา จำนวน 20 คน ที่ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)
- 2.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ พื้นที่ตำบลห้วยมุ่น อำเภอ น้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์

3. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย 1 ปี 1เดือน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ทำให้โรงเรียนสามารถนำผลวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาศักยภาพบุคคล และคัดเลือกเข้ามาปฏิบัติงานในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและช่วยให้กรรมการโรงเรียนนำผลวิจัยไปใช้ประกอบการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียนให้ถูกทิศทาง โรงเรียนมีข้อมูลในการเพิ่มในการปฏิบัติงานของกรรมการโรงเรียน